

► **Materijali o Socijalnoj Demokratiji**

Angelica Schwall-Düren

**Fleksibilna primena umesto striktnog pridržavanja
Za liberalizaciju Pakta za stabilnost**

Monetarna stabilnost	2
Disciplina budžeta	2
Troprocentna granica deficita	2
Impulsi rasta.....	3
Zašto granica deficita u Nemačkoj nije mogla da se održi?.....	3
Kako će se pospešiti rast?.....	3
Reformski predlozi.....	4
Fleksibilna primena.....	4
Privredna politika.....	4

Autorka je član odbora u Saveznoj skupštini Nemačke za pitanja EU

Desilo se. Pakt za stabilnost je „omekšao“, „prevrnuo se“, uništio ili kako već formule mogu da glase. Upravo se zemlja, koja nije mogla da zamisli zajedničku evropsku monetu ukoliko ne postoji striktan pravilnik koji bi stabilizacijske grešnike držao na povodcu, najviše zalagala za osnivače Stabilizacionog i razvojnog pakta (SWP). Ovako glase glavni naslovi ovih dana. Mediji šire alarmantnu atmosferu. Opozicija, preduzetnici, bankari svi se slažu - crveno-zelena vlada želi da bez zastoja nastavi svoj marš ka prezaduženoj državi.

Koga to čudi? Ova zemlja, Savezna Republika Nemačka ne samo da nema kriterijum deficita od 3 posto u zadnjim godinama napretka u konsolidaciji državnog budžeta, već ga i povređuje unazad tri godine. Stoga nije začuđujuće, da vlada - umesto da grešku traži u sebi - traži udoban izlaz iz situacije.

Kritičari zajedničke evropske monete bili su ubeđeni, da će EVRO usled slabosti morati da propadne. U inat svih nevernika naša moneta je začuđujuće jaka, čak se i popela u još neznane visine.

Monetarna stabilnost

Inflatorna stopa u EVRO-zoni leži stabilno ispod 2 procenta. Dok neke zemlje EU imaju višu unutrašnju inflaciju, Nemačka ima najnižu stopu uopšte, tako da je odlučujuće doprinela stabilnosti, takoreći predstavlja sidro stabilizacije.

Začuđujuće je to, što jak EVRO do sada nije štetio izvozu a to je briga koja se stalno pojavljivala u vezi sa visinskim letovima, koje je evropska moneta neprekidno preduzimala. Upravo bi zemlja sa tako velikim izvozom, kao što je to Nemačka, bila ekstremno pogođena negativnim dejstvom odnosa kursa. Naspram toga nisu za potcenjivanje ni rasterećenja na strani uvoza - zbog jakog EVRA nemačka preduzeća i turisti mogu u inostranstvu jeftinije da kupuju.

Konstantan uspeh izvoza Nemačke se može objasniti atraktivnošću ponuđenih proizvoda, produktivnošću preduzeća i uspehom nemačke privrede. „Aduť nemačkih izvoznika jeste i ostaje odlična takmičarska sposobnost, koja će se (...) moguće još više poboljšati.“ (Nemački institut za istraživače privrede - Nedeljni izveštaj 1-2/2005). Ipak primećuje se i negativno dejstvo jakog EVRA - Nemačka beleži više realne kamate u odnosu na druge zemlje (i time doprinosi, više od drugih zemalja, stabilnos-

ti EVRA), što se kod nas izražava kao kočnica razvoja, jer su investicije važan razvojni motor.

Disciplina budžeta

Pre ulaska u monetarnu uniju postojala je bojazan, da će mnoge zemlje - i dalje - bezbrižno raspolagati javnim sredstvima i time poterati na gore spiralu dugovanja. Iz tih razloga je u paktu formulisan cilj, da se u svakoj pojedinoj zemlji zadrži granica zaduženja od 60 procenta brutoproizvoda. Ovo nije postignuto.

Uprkos tome, pakt je delovao stabilizaciono. Stanje zaduženja se u - EVRO prostoru između 2000. i 2006. uglavnom ustoličio na 70 procenata brutoproizvoda, pri čemu između pojedinih EVRO -zemalja postoje velike razlike. Deficiti su se uglavnom smačili - dok su između 1991. i 1995. ležali još pri okruglo 5,0 procenata brutoproizvoda zemlje, već su 2004. bili 2,9 procenata.

U odnosu na SAD i Japan, EVRO -prostor je finansijsko-politički mnogo bolje postavljen pomoću Stabilizacionog i razvojnog pakta. Dok je deficit EVRO -prostora u 2004. ležao kod 2,9 procenata, SAD je beležio 4,2 procenta, a Japan 7,1 procenat. Ukoliko dođe do dugo očekivanog uspona, SAD, zbog svog duplog deficita (deficit bilansa uspeha, visok javni deficit) i Japan sa od 2000. godine trajnim rekordnim deficitom od preko 7 procenata, će biti mnogo osetljivije na inflaciju nego što je to EVRO -prostor.

Ipak moramo naglasiti da cilj konsolidacije budžeta nije u dovoljnoj meri postignut. U smislu trajnosti, napori za to se moraju i dalje bez dilema ulagati. Doduše, još nije vođena završna debata o ispravnim i uspešnim instrumentima.

Troprocentna granica deficita

Protiv Nemačke i Francuske je Evropska komisija u novembru 2002. tj u aprilu 2003. pokrenula deficitarni postupak jer su obe zemlje prekršile troprocentnu granicu deficita. Ni ogromni napori države ka uštedama i reformatorski napori kod sistema socijalnog osigurača, nisu mogli da doprinesu, da se deficit povрати. (Uostalom treba naglasiti, da su zemlje i komune uključene u razmatranje javnog budžeta, pored sistema za socijalno osiguranje i države.)

Rezovi, koji su učinjeni, bili su i ostali za pogođene građane i građanke bolni. Opraštanje od zavoljenih programa ne znači jednostavno, da je život postao manje udoban, već je to često povezano sa ukidanjem radnih mesta.

Impulsi rasta

Reforme u socijalnim sistemima nisu imale u vidu samo konsolidaciju budžeta, već podsticaj rasta, tako što će se smanjiti sporedni troškovi plata, kao i usled Harz-reformi, izvršiće se fleksibilizacija tržišta rada (zahtev EU u okviru Lisabonske strategije, kao i u deficitarnom postupku protiv Nemačke).

Rastu je trebalo dati i impulse kroz reformu poreza. Od 1998. su privreda i fizička lica rasterećeni za 59 milijardi EVRA. Rasterećeće međutim, nije u dovoljnoj meri dovelo do generizacije rasta, dok je obrnuto javna ruka morala da trpi ogromne deficite u prihodima. Usled velike nezaposlenosti na strani izdataka došlo je do značajnog porasta u socijalnim davačima.

Druga strana sistematskog poreskog rasterećenja, smanjenje subvencija, je nedovoljno uspelo, iz razloga što je opozicija odbila da dâ za to svoj pristanak. Poznat primer za to je smanjenje dodatka za vlastiti dom. I kod „Pakta za Nemačku“ ni Angela Merkel, niti Edmund Stoiber ne pokazuju pokretanje ove tačke. Naspram toga Liberalna stranka Nemačke (FDP) i delovi Demohrišćanske Unije (CDU) zahtevaju smanjenje subvencija kod radnika, znači kod one grupe sa u dobroj meri niskom kvotom štednje, tako da oporezivanju treba da podležu i dodaci za rad noću i praznicima.

Zašto granica deficita u Nemačkoj nije mogla da se održi?

Kao posledica, nakon 11. septembra, svetska privreda se raspala. Ovakav razvoj se zaoštrio i usled rata u Iraku i eksplozije cene nafte na svetskom tržištu. Uprkos velikim izvoznim uspesima ovaj fenomen je imao uticaj i na nemački rast. Prvo - veliki zadatak pretvaranja nemačkog jedinstva uslovljava godinu za godinom transfer od 4 procenta bruto proizvoda iz Zapadne ka Istočnoj Nemačkoj, a da do sada iz toga nije nastao trajni rast koji je u stanju da sam sebe nosi. Drugo - stagnacija tj, i u 2004. godini još veoma skroman rast, doveli su do oskudnih poreskih primanja i nedovoljnih impulsa u oblasti zapošljavanja.

Nemački institut za istraživanje privrede ispravno zapaža „da se u stagnaciji konsolidacija državnih finansija ne može uspeti. Iz ekonomskog aspekta je ovakav cilj nedostižan“ - konsolidaciji treba stremiti kada se privredno kretanje u zamahu učvrsti.

Stabilizacioni i razvojni pakt

Svi političari i naučnici se slažu u jednom - rast u 2004. i odgovarajuće prognoze za 2005. daju nadu, ali nikako dovoljno veliku da bi se stvorila radna mesta i time trajno podspešila konsolidacija javnih budžeta.

Jedinu ideju koju je nudila opozicija sledi moto - više istoga! U smislu „poreza na podmetače za pivo“ Fridriha Merca, porez je trebao biti još više smanjivan, iako prosečno poresko opterećenje Nemačke u EU sa 21,5 procenta leži u donjem delu skale. Dalje smanjenje poreza bez odgovarajućeg suprotnog finansiranja bi samo dovelo do rasta dugovanja. Na samitu, koji je održan 17. marta na poziv saveznog Kancelara, ugovoreno je još jedno smanjenje poreza na preduzeća. Opozicija je sada u obavezi da pokaže spremnost razgradnji subvencija, da ne bi došlo do otvaranja još jedne rupe u budžetu.

Kako će se pospešiti rast?

Stabilizacioni i razvojni pakt je formulisan u vremenima pozitivnog porasta, tako da nije imao u vidu faze stagnacije ili pak recezije. Stoga pogled mora biti usmeren ka uzroku slabosti rasta i treba proveriti koliko će stabilizacioni i razvojni pakt ovim uzrocima udovoljiti.

Slična, uporna faza niske sveobuhvatne privredne stope prirasta, mogla se posmatrati zadnji put početkom 80-tih godina. Naspram, iznad svega žive dinamike izvoza, stoji slaba potražnja u unutrašnjoj trgovini. Ovakvi trajni rascepi nisu postojali u prošlosti. Na osnovu shvatanja veća stručnjaka, vidi se kako je trajnost konjunkturnog oporavka osetljiva bez značajne unutrašnje privredne podrške. Godišnji nalaz od 18.11.2004, prikazuje opadanje konzumne aktivnosti u prvoj liniji iz razloga slabe dinamike na tržištu rada, smanjenja broja zaposlenih, koji su obavezno socijalno osigurani, i umerenog povećanja efektivnih i tarifnih dohodaka, kao i bruto primanja (plus 0,4 procenta).

Potražnja u unutrašnjoj trgovini bila je očigledno, u proteklim godinama previše mala. Po mišljeću Nemačkog instituta za istraživanje privrede na osnovu konstantnog slabog porasta plata i samo neznatnog nestanka opšte nesigurnosti zbog gubitka radnog mesta, „i u ovoj godini će privatna potrošnja ostati Ahilova peta privrednog kretanja u Nemačkoj.“

Investiciona kvota javnih davanja, pre svega kod opština je i dalje previše slaba. „Tome je doprinela pre svega stalno rastuća nezaposlenost, kao i razvoj raspoloživih prihoda.

Mada se privatna potrošnja, krajem godine, nešto malo popravila, do velike ekspanzije međutim nije došlo.“ Dalje uštede bi prikočile razvitak. Ekspanzioni impulsi iz poreskih olakšica mogu usled toga biti prekompenzovani. Restriktivna politika izdataka deluje zaoštravajuće stagnacijski, pro-ciklična politika je štetna!

Reformski predlozi

Savezni kancelar Šreder je svojim predlozima vezanim za način ophođenja prema Stabilizacionom i razvojnom paktu, objavljenim u FINANCIAL TIMES DEUTSCHLAND, na sebe navukao žestoke kritike. On tamo traži – kao uostalom mnogi drugi političari i eksperti – jednu fleksibilnu interpretaciju stabilizacionog i razvojnog pakta.

Pri tom bi kod svake pojedine zemlje, sprovedene reforme i dotične izdatke trebalo preispitati u odnosu na njihova pozitivna dejstva na rast. Ukupna makroekonomska situacija bi trebala da bude uključena u procenu, uostalom solidarna davača jedne zemlje članice, trebala bi biti preispitana u pogledu na princip trajnosti. Pri tom se mislilo kako na davanja u vezi evropske strukturne pomoći, tako i na buduće investicije u prosveti i nauci ili transferna davanja, koja traju već godinama u novim saveznim zemljama.

Pored opozicije, i delovi privrede i bankarstva su kritički reagovali na ovaj zahtev. Iz inostranstva su se isto tako mogli čuti zabrinuti glasovi. Tako su Arnaud Leparmentier i Filip Rikard u LE MONDE pitali, da li Nemačka to pokušava da svoje interese sprovede na teret drugih država članica? Nemačka, koja se protivi ekonomskoj vladi, u sukobu sa Komisijom pokušava da zastupa svoje ekonomske interese (VW-zakon, REACH, pokrajinske banke) i uz sve to želi da postigne da Stabilizacioni i razvojni pakt utiče na politiku stabilnosti zemalja EU, a da to istovremeno ne važi za nju samu.

Fleksibilna primena

Potpuno je tačno Šrederovo uputstvo da nije za svaku zemlju članicu primerena ista politika. „Dvanaest godina nakon primene Mastroiterovog ugovora, pokazalo se međutim, da je privreda EU previše heterogena, i da bi po principu one size fits all mogla biti usmeravana“ (Hishow). Stoga nova dodatna evropska regulativa radi interpretacije dobrih vremena sama po sebi, ne bi mnogo pomogla. Postoji pre svega jedna opasnost - regulisanje različitih situacija sa

objektivnim kriterijumima koji se mogu izbeći i koji važe za sve – što je naime isto tako nemoguće kao i mehaničko posmatranje 3 procenta i 60 procenata.

Prvo - osnovna pravila pakta, da zaduženje javnih budžeta, ne sme da ide preko 60 procenata, a deficit da ne ide preko 3 procenta, održaće se. Tako će se i u budućnosti pobrinuti za to da se konsolidacija budžeta i monetarna stabilnost uzimaju za ozbiljno i da se dalje prate.

Drugo - u tu svrhu služi i merilo, da će zemlje članice u fazama dobrog rasta, vršiti sanaciju svojih budžeta sa jačim isticanjem.

Treće - istovremeno može se u budućnosti izbeći, da kroz Stabilizacioni i razvojni pakt rast pro-ciklično bude prikočen i tako stagnacija i opadanje rasta budu produženi.

Četvrto - ubuduće će finansijska netodavanja zemalja članica za evropsko ujedinjenje, biti pozitivno uzimana u obzir, i kao elementi sveobuhvatne procene kao strukturne reforme, koji dovode do srednjeročnih ušteda.

Peto - put konsolidacije kod prekoračenja deficita u ekonomskoj svakodnevnici i pod realnim mogućnostima zemalja članica, može biti prilagodjen tako da vremenski razmak od 3 godine za postizanje deficitarne granice bude dostignut.

Privredna politika

Komisiji i Savetu zadatak neće biti jednostavniji uzimajući u obzir specifičnu situaciju svake pojedine zemlje pod stanovištem stabilnosti i razvoja. S obzirom da se odustalo od mehaničke primene Pakta, to zahteva jedno intenzivno izlagače i rastrošan proces izglasavanja. Odluke Komisije i Saveta kreću se u napetom prostoru između principa istog ponašanja prema svima i neophodnosti ka makro ekonomskoj diferencijaciji. Da bi se izbegla opasnost, da se izglasavanje pretvori u naming, blaming and shaming (čije dejstvo se već pokazalo kao ograničeno) ovaj način „evropske koordinacije“ može jedino da se primeni u jednakom zajedništvu i partnerskoj saradnji.